

PRAWO OBROTU PIENIĘŻNEGO

Komentarz

redakcja naukowa

Agnieszka Mikos-Sitek, Artur Nowak-Far, Piotr Zapadka

Elżbieta Chojna-Duch, Dorota Chorążewicz-Woźniak, Rafał Chybiński, Klara Dygaszewicz
Tomasz Grzybowski, Ewa Gwardzińska, Sławomir Juszczyk, Monika Kamińska, Natalia Kohtamäki
Mariola Lemonnier, Elżbieta Łoza, Bartosz Majchrzak, Arwid Mednis, Agnieszka Mikos-Sitek
Tomasz Nieborak, Maciej Niezgoda, Artur Nowak-Far, Robert Oktaba, Aleksandra Ossowska
Piotr Palka, Wojciech Panek, Szymon Pawłowski, Piotr Pomorski, Maciej Sawczuk
Paweł Sawicki, Paula Skrzypecka, Dominika Wajda, Aleksander Werner, Jarosław Wierzbicki
Rafał Wojciechowski, Maciej Zaborowski, Piotr Zapadka, Piotr Żelek

KOMENTARZE

PRAWO OBROTU PIENIĘŻNEGO

Komentarz

redakcja naukowa
Agnieszka Mikos-Sitek, Artur Nowak-Far, Piotr Zapadka

Elżbieta Chojna-Duch, Dorota Chorążewicz-Woźniak, Rafał Chybiński, Klara Dygaszewicz
Tomasz Grzybowski, Ewa Gwardzińska, Sławomir Juszczyk, Monika Kamińska, Natalia Kohtamäki
Mariola Lemonnier, Elżbieta Łoza, Bartosz Majchrzak, Arwid Mednis, Agnieszka Mikos-Sitek
Tomasz Nieborak, Maciej Niezgoda, Artur Nowak-Far, Robert Oktaba, Aleksandra Ossowska
Piotr Pałka, Wojciech Panek, Szymon Pawłowski, Piotr Pomorski, Maciej Sawczuk
Paweł Sawicki, Paula Skrzypecka, Dominika Wajda, Aleksander Werner, Jarosław Wierzbicki
Rafał Wojciechowski, Maciej Zaborowski, Piotr Zapadka, Piotr Żelek

KOMENTARZE

Zamów książkę w księgarni internetowej

profinfo.pl
księgarnia internetowa

Stan prawny na 16 września 2023 r.

Recenzent

Dr hab. Tomasz Siemiątkowski, prof. SGH

Wydawca

Dagna Kordyasz

Redaktor prowadzący

Joanna Tchorek

Opracowanie redakcyjne

Trzy kropki Joanna Maź

Projekt okładek serii

Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

Komentarze do ustawy z 1.03.2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy
oraz finansowaniu terroryzmu napisali:

Dorota Chorążewicz-Woźniak – art. 74–85; **Rafał Chybiński** – art. 130–140; **Klara Dygaszewicz** – art. 2–5, 25–32, 72, 73, 86–102, 116b–116d, 129m–129z, 145a, 152a, 180a; **Sławomir Juszczyk** – art. 11; **Natalia Kohtamäki** – art. 141–145, 146; **Mariola Lemonnier, Piotr Pałka** – art. 55–66; **Elżbieta Łoza, Piotr Żelek** – art. 54, 113, 114, 116, 116a; **Bartosz Majchrzak** – art. 147–152, 153–155; **Arwid Mednis** – art. 33–39; **Maciej Niezgoda, Piotr Żelek** – art. 40, 41; **Aleksandra Ossowska** – art. 42, 44, 44a, 49; **Wojciech Panek, Piotr Żelek** – art. 10, 44b–44e, 53a, 109–112; **Maciej Sawczuk** – art. 67–71a; **Paweł Sawicki, Maciej Zaborowski** – art. 103–108, 156, 157; **Paula Skrzypecka** – art. 117–129; **Rafał Wojciechowski** – art. 6–9, 45–48, 50, 51; **Piotr Zapadka** – art. 1, 11a–24; **Piotr Żelek** – art. 43, 52, 53, 115, 115a

Komentarze do ustawy z 29.08.1997 r. o Narodowym Banku Polskim napisali:

Elżbieta Chojna-Duch, Monika Kamińska – art. 6–11, 17–20; **Tomasz Grzybowski** – art. 43–44; **Natalia Kohtamäki** – art. 30a, 30b; **Agnieszka Mikos-Sitek** – art. 51–70; **Tomasz Nieborak** – art. 4; **Artur Nowak-Far** – art. 1–3, 24, 31–42, 46–50a; **Szymon Pawłowski** – art. 21–23a; **Dominika Wajda** – art. 5, 12–16

Komentarze do ustawy z 27.07.2002 r. – Prawo dewizowe napisali:

Dorota Chorążewicz-Woźniak – art. 18–21, 25; **Rafał Chybiński** – art. 17ca–17f; **Tomasz Grzybowski** – art. 33–40b; **Ewa Gwardzińska** – art. 3, 4; **Agnieszka Mikos-Sitek** – art. 1; **Robert Oktaba** – art. 11–17c; **Piotr Pomorski** – art. 2, 30–32a; **Aleksander Werner** – art. 5–10; **Jarosław Wierzbicki** – art. 40c, 41

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2023

ISBN 978-83-8328-775-1

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. +48 728 313 462

e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Przedmowa

Oddajemy w Państwa ręce unikalną pozycję, jaką jest *Prawo obrotu pieniężnego. Komentarz*, która stanowi na polskim rynku wydawnictw prawniczych pierwszy tego typu zbiór komentarzy do trzech ustaw – ustawy o Narodowym Banku Polskim, ustawy – Prawo dewizowe i ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu. Wymienione ustawy tworzą wspólnie zespół regulacyjny tworzący fundament dla cyrkulacji obrotu pieniężnego w polskim systemie prawnym. Innymi słowy, normatywne reguły wynikające z tych ustaw stanowią o podstawach dla pieniądza w krajowym systemie prawnym. Zasady kreacji pieniądza przez bank centralny, istota prawnego środka płatniczego jako instrumentu posiadającego moc umarzania zobowiązań, rozróżnienie takich pojęć jak znak pieniężny i jednostka pieniężna oraz obrót gotówkowy i bezgotówkowy są skorelowane z regułami transgranicznego transferu wartości dewizowych i przeciwdziałania praniu pieniędzy. To wszystko łącznie powoduje, iż niniejsze opracowanie stanowi niezbędny fundament dla systemowej wykładni reguł odnoszących się do obrotu pieniądzem w polskim porządku prawnym.

Autorami książki są wybitni teoretycy i praktycy prawa afiliowani przy wiodących polskich wydziałach prawa albo wykonujący różne regulowane zawody prawnicze. Są to uznani eksperci w swoich obszarach specjalizacyjnych, posiadający bogatą praktykę prawniczą lub rozległą wiedzę naukową, co łącznie powoduje, iż materia skomentowana przez starannie wyselekcjonowane grono autorów zawiera wysokiej klasy wiedzę ekspercką, czyniąc tę pozycję zarówno ważny głos w dyskursie naukowym, jak i jednocześnie istotną wskazówką w zakresie stosowania prawa.

Pozostajemy w przekonaniu, iż prezentowana publikacja będzie stanowiła istotny głos w prawniczej dyskusji oraz na stałe wpisze się w naukę polskiego prawa finansowego, jak również ubogaci praktykę prawniczą w codziennym procesie dokonywania wykładni prawa w Polsce. Zebrane w opracowaniu analizy w zakresie wykładni aktów normatywnych mają zatem szczególne znaczenie dla poprawnego rozumienia mechanizmów obrotu pieniądzem we współczesnych gospodarkach.

dr Agnieszka Mikos-Sitek
prof. dr hab. Artur Nowak-Far
prof. dr hab. Piotr Zapadka, prof. UKSW

Warszawa, 10 września 2023 r.

USTAWA

z dnia 1 marca 2018 r.

o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu¹

(tekst jedn. Dz.U. z 2023 r. poz. 1124; zm.: Dz.U. z 2023 r. poz. 1285, poz. 1723, poz. 1843)

¹ Niniejsza ustawa:

- 1) w zakresie swojej regulacji wdraża dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/849 z 20 maja 2015 r. w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu, zmieniającą rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 i uchylającą dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2005/60/WE oraz dyrektywę Komisji 2006/70/WE (Dz.Urz. UE L 141 z 05.06.2015, str. 73, Dz.Urz. UE L 156 z 19.06.2018, str. 43 oraz Dz.Urz. UE L 334 z 27.12.2019, str. 155);
- 2) służy stosowaniu: rozporządzenia Rady (WE) nr 2580/2001 z 27 grudnia 2001 r. w sprawie szczególnych środków restrykcyjnych skierowanych przeciwko niektórym osobom i podmiotom mających na celu zwalczanie terroryzmu (Dz.Urz. UE L 344 z 28.12.2001, str. 70 ze zm.), rozporządzenia Rady (WE) nr 881/2002 z 27 maja 2002 r. wprowadzającego niektóre szczególne środki ograniczające skierowane przeciwko niektórym osobom i podmiotom związanym z organizacjami ISIL (Daisz) i Al-Kaida (Dz.Urz. UE L 139 z 29.05.2002, str. 9, ze zm.), rozporządzenia (WE) nr 1889/2005 Parlamentu Europejskiego i Rady z 26 października 2005 r. w sprawie kontroli środków pieniężnych wwożonych do Wspólnoty lub wywożonych ze Wspólnoty (Dz.Urz. UE L 309 z 25.11.2005, str. 9), rozporządzenia Rady (UE) nr 753/2011 z 1 sierpnia 2011 r. w sprawie środków ograniczających skierowanych przeciwko niektórym osobom, grupom, przedsiębiorstwom i podmiotom w związku z sytuacją w Afganistanie (Dz.Urz. UE L 199 z 02.08.2011, str. 1 ze zm.), rozporządzenia Komisji (UE) nr 389/2013 z 2 maja 2013 r. ustanawiającego rejestr Unii zgodnie z dyrektywą 2003/87/WE Parlamentu Europejskiego i Rady, decyzjami nr 280/2004/WE i nr 406/2009/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz uchylającego rozporządzenia Komisji (UE) nr 920/2010 i nr 1193/2011 (Dz.Urz. UE L 122 z 03.05.2013, str. 1 oraz Dz.Urz. UE L 17 z 21.01.2017, str. 52), rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/847 z 20 maja 2015 r. w sprawie informacji towarzyszących transferom środków pieniężnych i uchylenia rozporządzenia (WE) nr 1781/2006 (Dz.Urz. UE L 141 z 05.06.2015, str. 1).

Odnosnik zmieniony przez art. 1 pkt 1 ustawy z 30.03.2021 r. (Dz.U. poz. 815) zmieniającej niniejszą ustawę z dniem 15.05.2021 r.

ROZDZIAŁ 1

Przepisy ogólne

Art. 1. [Przedmiot ustawy]

Ustawa określa:

- 1) zasady i tryb przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu;
- 2) warunki wykonywania działalności gospodarczej przez niektóre instytucje obowiązane.

1. Uwagi wprowadzające

Ustawa o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu odgrywa istotną rolę w regulacji szeroko pojmowanego obrotu gospodarczego, ponieważ sprawnie działający system przeciwdziałania tym procederom jest węzłowy dla bezpieczeństwa funkcjonowania rynku finansowego i rynku pozafinansowego, jego wiarygodności i transparentności.

Specyfika prania pieniędzy polega na wprowadzaniu do legalnego obrotu środków majątkowych uzyskanych w wyniku popełnionego uprzednio czynu zabronionego. Jest to czynnik destabilizujący obrót gospodarczy, gdyż funkcjonowanie w nim przedmiotów pochodzących z przestępstwa zakłóca mechanizmy funkcjonowania rynku, a także godzi w zasady uczciwej konkurencji¹. Brak narzędzi do przeciwdziałania tym negatywnym zjawiskom może zaburzyć stabilność w różnych sektorach gospodarki, a ponadto taki stan sprzyja rozwojowi przestępczości zorganizowanej, której funkcjonowanie z kolei narusza nie tylko stabilność obrotu gospodarczego, ale także zagraża wielu innym dobrom chronionym prawnie.

¹ E.W. Plywaczewski, *Proceder prania pieniędzy i jego implikacje*, Warszawa 2013, s. 98.

Przeciwdziałanie finansowaniu terroryzmu ma istotne znaczenie z punktu widzenia zapewnienia bezpieczeństwa powszechnego i jest ważnym instrumentem przy zapobieganiu przeprowadzania ataków terrorystycznych².

Ustawa o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu jest istotnym komponentem bezpieczeństwa systemu finansowego, a także całej gospodarki, bowiem jest to narzędzie do zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego i pozafinansowego do przestępczych celów i jednocześnie jest gwarantem podnoszenia zaufania obywateli do systemu finansowego oraz do obrotu gospodarczego, które jest kluczowe dla realizowania przypisanych im funkcji i ich rozwoju.

Pranie pieniędzy i finansowanie terroryzmu są przestępstwami penalizowanymi na gruncie Kodeksu karnego (odpowiednio art. 299 i 165a k.k.), niemniej jednak stworzenie systemu przeciwdziałania tym zjawiskom jest uzasadnione, gdyż największa wykrywalność tych procederów następuje w momencie wprowadzania środków pochodzących z nielegalnych źródeł do legalnego obrotu gospodarczego, zaś przy identyfikacji tych środków kluczową rolę odgrywają instytucje obowiązane.

Ustawodawca na potrzeby komentowanej ustawy w art. 2 ust. 2 pkt 14 zdefiniował pranie pieniędzy poprzez odesłanie ustawowe do art. 299 k.k., zaś finansowanie terroryzmu w art. 2 ust. 2 pkt 6 poprzez odesłanie do art. 165a k.k. (zob. szerzej komentarz do art. 2).

2. Źródła regulacji

Pranie pieniędzy i finansowanie terroryzmu jest związane z funkcjonowaniem przestępczości zorganizowanej i są to procedery o charakterze transgranicznym. Pranie pieniędzy przejawia taką tendencję, że wartości majątkowe są transferowane z jurysdykcji, które odznaczają się wysokim poziomem bezpieczeństwa systemu finansowego, do jurysdykcji, które nie wykształciły skutecznych narzędzi do przeciwdziałania tym procederom.

Taka specyfika prania pieniędzy i finansowania terroryzmu spowodowała konieczność stworzenia międzynarodowego standardu przeciwdziałania tym zjawiskom, ponieważ samodzielne wysiłki państw w tym obszarze nie pozwalają na wyeliminowanie tego rodzaju przestępstw.

Kwestie związane z przeciwdziałaniem praniu pieniędzy są przedmiotem zainteresowania wielu organizacji międzynarodowych, a tworzone przez nie akty prawne

² K. Wiak, *Kryminalizacja finansowania terroryzmu w polskim prawie karnym*, Pal. 2010/7–8, s. 60–61; G. Bogdan [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. II, *Część I. Komentarz do art. 117–211a*, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2017, art. 165a.

i podejmowane działania mające na celu koordynację regulacji w tym zakresie w różnych państwach sprawiły, że większość państw na świecie w swoim ustawodawstwie zakazała prania pieniędzy³.

W tym zakresie szczególną uwagę należy zwrócić na działalność niezależnej międzyrządowej Grupy Specjalnej ds. Przeciwdziałania Praniu Pieniędzy (Financial Action Task Force, FATF), która miała istotny wpływ na kształtowanie międzynarodowych standardów przeciwdziałania praniu pieniędzy. FATF powstał na szczycie Grupy G7, który odbył się w 1989 r.⁴, a jego zadaniem było opracowywanie międzynarodowych standardów w zakresie zwalczania prania pieniędzy i finansowania terroryzmu i przeciwdziałania im oraz wspieranie tych działań. Rekomendacje przygotowywane przez FATF stwarzają pewien standard przeciwdziałania tym zjawiskom, a państwa z uwagi na różne systemy prawne oraz różne uwarunkowania powinny te standardy dostosować do swoich systemów prawnych⁵. Istotne jest także wdrożenie środków prewencyjnych oraz nałożenie obowiązków w tym zakresie na organy śledcze, wykonawcze i nadzorcze⁶. Rekomendacje, jakie przygotowuje FATF, nie mają wiążącego charakteru, niemniej jednak są one powszechnie uznawanym standardem ochrony w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy.

U podstaw regulacji UE w tym obszarze leży zapobieganie wykorzystaniu swobody przepływu kapitału i świadczenia usług do tego procederu oraz zapobieganie zagrożeniom, jakie niesie pranie pieniędzy dla stabilności i zaufania wobec systemu finansowego⁷. Pragnąc stworzyć narzędzie do walki z tym przestępczym procederem, uchwalono dyrektywę 91/308/EWG⁸, która zobowiązała państwa do wdrożenia regulacji w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy, a także ewentualnego ujednoczenia przepisów funkcjonujących w państwach Wspólnoty. Na gruncie tej dyrektywy zobowiązano sektor finansowy do identyfikacji klienta oraz wprowadzania wewnętrznych procedur szkolenia personelu.

³ R. Lizak, *Pranie pieniędzy w prawie polskim na tle europejskim, międzynarodowym i amerykańskim*, Warszawa 2018, s. 121.

⁴ A.H. Ochnio, *Blokada rachunku i wstrzymanie transakcji jako środki przymusu w procesie karnym*, Warszawa 2015, s. 47–55.

⁵ Rekomendacje FATF z 2012 r. w zakresie wyznaczania międzynarodowego standardu przeciwdziałania praniu pieniędzy i finansowania terroryzmu, <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/FATF%20Recommendations%202012.pdf>, s. 6.

⁶ Rekomendacje FATF z 2012 r. w zakresie wyznaczania międzynarodowego standardu przeciwdziałania praniu pieniędzy i finansowania terroryzmu, s. 6.

⁷ Preambuła dyrektywy 2005/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 26.10.2005 r. w sprawie przeciwdziałania korzystaniu z systemu finansowego w celu prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu, motyw 2 (Dz.Urz. UE L 309, s. 15, ze zm.).

⁸ Dyrektywa Rady 91/308/EWG z 10.06.1991 r. w sprawie uniemożliwienia korzystania z systemu finansowego w celu prania pieniędzy (Dz.Urz. UE L 166, s. 77).

Kolejną regulacją w tym zakresie była dyrektywa 2001/97/WE⁹, która rozszerzała zakres stosowania dyrektywy 91/308/EWG, powiększając katalog działalności i zawodów objętych regulacją¹⁰.

Kolejnym etapem było uchwalenie dyrektywy 2005/60/WE, co było spowodowane aktualizacją zaleceń przez FATF w szczególności w zakresie przeprowadzania procedury identyfikacji i weryfikacji klienta oraz beneficjenta rzeczywistego. Prawodawca europejski pragnąc wdrożyć do unijnego porządku prawnego standardy międzynarodowe w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy w ślad za postanowieniami FATF, zauważając wagę identyfikacji klienta w kontekście zapobiegania praniu pieniędzy, doprecyzował procedurę tej identyfikacji, a także uszczegółowiono definicję beneficjenta rzeczywistego¹¹. Ta dyrektywa wprowadziła daleko idące zmiany i prawodawca europejski pragnąc zachować przejrzystość regulacji, zdecydował się uchylić dyrektywę z 1991 r.¹²

Następnie dyrektywa ta została znowelizowana przez dyrektywę 2007/64/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 13.11.2007 r. w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego zmieniającą dyrektywy 97/7/WE, 2002/65/WE, 2005/60/WE, 2006/48/WE i uchylającą dyrektywę 97/5/WE¹³ oraz dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/20/WE z 11.03.2008 r. zmieniającą dyrektywę 2005/60/WE w sprawie przeciwdziałania korzystaniu z systemu finansowego w celu prania pieniędzy i finansowania terroryzmu, w odniesieniu do uprawnień wykonawczych przyznanych Komisji¹⁴.

W 2012 r. FATF ponownie dokonał przeglądu swoich standardów i jak słusznie zauważano w preambule dyrektywy 2015/849¹⁵, pranie pieniędzy ma wymiar międzynarodowy, a zatem należy podporządkować regulacje unijne do tych wypracowanych w gremiach międzynarodowych, takich jak FATF, bowiem działania podejmowane jedynie na gruncie Wspólnoty to za mało wobec skali tego zjawiska. Dyrektywa Parlamentu

⁹ Dyrektywa 2001/97/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 4.12.2001 r. zmieniająca dyrektywę Rady 91/308/EWG w sprawie przeciwdziałania korzystaniu z systemu finansowego w celu prania pieniędzy (Dz.Urz. UE L 272, s. 35).

¹⁰ Preambuła dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/849 z 20.05.2015 r. w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu, zmieniająca rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 i uchylająca dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2005/60/WE oraz dyrektywę Komisji 2006/70/WE, motyw 3 (Dz.Urz. UE L 141, s. 73, ze zm.).

¹¹ Preambuła dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/849, motyw 9.

¹² Preambuła dyrektywy 2005/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 26.10.2005 r. w sprawie przeciwdziałania korzystaniu z systemu finansowego w celu prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu, motyw 45 (Dz.Urz. UE L 309, s. 15, ze zm.).

¹³ Dz.Urz. UE L 319, s. 1, ze zm.

¹⁴ Dz.Urz. UE L 76, s. 46.

¹⁵ Preambuła do dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/849 z 20.05.2015 r. w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu, zmieniająca rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 i uchylająca dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2005/60/WE oraz dyrektywę Komisji 2006/70/WE, motyw 4 (Dz.Urz. UE L 141, s. 73, ze zm.).

Europejskiego i Rady (UE) 2015/849 stworzyła instrumenty prawne pozwalające na przanalizowanie i określenie, a następnie ograniczenie ryzyka związanego z praniem pieniędzy i została oparta na podejściu opartym na analizie ryzyka.

W 2018 r. uchwalono dyrektywę 2018/843¹⁶ zmieniającą dyrektywę 2015/849, co było podyktowane wykorzystywaniem do prania pieniędzy i finansowania terroryzmu nowych technologii, w tym walut wirtualnych, i jak wskazano w preambule, nie sposób pozostawić je poza zakresem regulacji europejskich¹⁷.

Polski system przeciwdziałania praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu kształtował się wraz z przemianami gospodarczymi, jakie miały miejsce w Polsce na początku lat 90. XX i które miały na celu stabilizację makroekonomiczną gospodarki, a także stworzenie ram prawnych pozwalających na bezpieczne funkcjonowanie obrotu gospodarczego, również w zakresie zapobiegania wykorzystaniu krajowego systemu finansowego do prania pieniędzy i finansowania terroryzmu¹⁸. Proces ten także wymagał podjęcia działań mających na celu dostosowanie polskiego systemu prawnego do standardów międzynarodowych w tym zakresie. Ustawa z 16.11.2000 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu¹⁹ kompleksowo regulowała te zagadnienia.

W związku z przyjęciem dyrektywy 2015/849 ustawę z 16.11.2000 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu uchylono i zastąpiono ją ustawą z 1.03.2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu²⁰. Jak wskazano w uzasadnieniu do wprowadzanej ustawy: „Celem przyjętych przepisów jest m.in. dostosowanie europejskich regulacji z zakresu przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu do wymogów wynikających ze znowelizowanych zaleceń Financial Action Task Force, a także usprawnienie współpracy oraz wymiany informacji pomiędzy jednostkami analityki finansowej państw członkowskich, jak również wypracowanie spójnej, unijnej polityki wobec państw trzecich, których systemy przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu wykazują znaczące braki”²¹.

Jak słusznie zauważają autorzy, dyrektywa 2015/849, a także ustawa o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu zostały oparte na podejściu

¹⁶ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/843 z 30.05.2018 r. zmieniająca dyrektywę (UE) 2015/849 w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu oraz zmieniająca dyrektywy 2009/138/WE i 2013/36/UE (Dz.Urz. UE L 156, s. 43, ze zm.).

¹⁷ Preambuła dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/843, motyw 9.

¹⁸ Zob. szerzej P. Wajda, *Rynki finansowe jako przedmiot szczególnego zainteresowania prawodawcy*, PPP 2011/7–8, s. 115.

¹⁹ Dz.U. z 2017 r. poz. 1049 ze zm.

²⁰ Dz.U. z 2023 r. poz. 1124 ze zm.

²¹ Druk sejm. nr 2233, Sejm VIII kadencji, s. 1.

- 17) rachunku – rozumie się przez to:
- a) rachunek płatniczy w rozumieniu ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych,
 - b) rachunek bankowy i rachunek w spółdzielczej kasie oszczędnościowo-kredytowej niebędące rachunkami płatniczymi,
 - c) rachunek papierów wartościowych i rachunek zbiorczy oraz służący do ich obsługi rachunek pieniężny, w rozumieniu ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi,
 - d) rejestr uczestników funduszu lub ewidencję uczestników funduszu inwestycyjnego zamkniętego,
 - e) prowadzony w formie elektronicznej zbiór danych identyfikacyjnych zapewniających osobom uprawnionym możliwość korzystania z jednostek walut wirtualnych, w tym przeprowadzania transakcji ich wymiany,
 - f) rachunek derywatów w rozumieniu ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi;
- 18) relacjach korespondenckich – rozumie się przez to:
- a) świadczenie usług bankowych przez jeden bank jako korespondenta na rzecz innego banku jako respondenta,
 - b) relacje między instytucjami kredytowymi, instytucjami finansowymi, w tym relacje, w ramach których są świadczone podobne usługi przez instytucję będącą korespondentem na rzecz instytucji będącej respondentem, oraz relacje, które zostały ustanowione na potrzeby transakcji dotyczących papierów wartościowych lub na potrzeby transferów środków pieniężnych;
- 19) rozporządzeniu 2015/847 – rozumie się przez to rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/847 z dnia 20 maja 2015 r. w sprawie informacji towarzyszących transferom środków pieniężnych i uchylenia rozporządzenia (WE) nr 1781/2006 (Dz. Urz. UE L 141 z 05.06.2015, str. 1);
- 19a) rozporządzeniu 910/2014 – rozumie się przez to rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 910/2014 z dnia 23 lipca 2014 r. w sprawie identyfikacji elektronicznej i usług zaufania w odniesieniu do transakcji elektronicznych na rynku wewnętrznym oraz uchylające dyrektywę 1999/93/WE (Dz. Urz. UE L 257 z 28.08.2014, str. 73);
- 19b) rozporządzeniu 2016/794 – rozumie się przez to rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/794 z dnia 11 maja 2016 r. w sprawie Agencji Unii Europejskiej ds. Współpracy Organów Ścigania (Europol), zastępujące i uchylające decyzje Rady 2009/371/WSiSW, 2009/934/WSiSW, 2009/935/WSiSW, 2009/936/WSiSW i 2009/968/WSiSW (Dz. Urz. UE L 135 z 24.05.2016, str. 53, z późn. zm.);
- 19c) skrytce sejfowej – rozumie się przez to wyodrębnione i zabezpieczone miejsce o niewielkiej powierzchni, w wydzielonym pomieszczeniu lub wyznaczonej szafie ze skrytkami, zabezpieczone przed dostępem osób nieupoważnionych

- za pomocą systemu kontroli dostępu, alarmu, monitoringu lub ochrony fizycznej, które jest udostępniane klientowi za opłatą, w celu przechowywania zdeponowanych rzeczy ruchomych, na podstawie umowy, której łączny czas obowiązywania wynosi co najmniej 30 dni;
- 20) stosunkach gospodarczych – rozumie się przez to stosunki instytucji obowiązanej z klientem związane z działalnością zawodową instytucji obowiązanej, które w chwili ich nawiązywania wykazują cechę trwałości;
 - 21) transakcji – rozumie się przez to czynność prawną lub faktyczną, na podstawie której dokonuje się przeniesienia własności lub posiadania wartości majątkowych, lub czynność prawną lub faktyczną dokonywaną w celu przeniesienia własności lub posiadania wartości majątkowych;
 - 22) transakcji okazjonalnej – rozumie się przez to transakcję, która nie jest przeprowadzana w ramach stosunków gospodarczych;
 - 23) transferze środków pieniężnych – rozumie się przez to transfer środków pieniężnych w rozumieniu rozporządzenia 2015/847;
 - 24) truście (trust) – rozumie się przez to regulowany przepisami prawa obcego stosunek prawny wynikający ze zdarzenia prawnego, umowy lub porozumienia, w tym zespołu takich zdarzeń lub czynności prawnych, na podstawie którego dokonuje się przeniesienia własności lub posiadania wartości majątkowych na powiernika w celu sprawowania zarządu powierniczego oraz udostępniania tych wartości beneficjentom tego stosunku oraz fundację rodzinną w rozumieniu ustawy z dnia 26 stycznia 2023 r. o fundacji rodzinnej;
 - 25) umowie ubezpieczenia – rozumie się przez to umowę, o której mowa w dziale I załącznika do ustawy z dnia 11 września 2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej;
 - 26) walucie wirtualnej – rozumie się przez to cyfrowe odwzorowanie wartości, które nie jest:
 - a) prawnym środkiem płatniczym emitowanym przez NBP, zagraniczne banki centralne lub inne organy administracji publicznej,
 - b) międzynarodową jednostką rozrachunkową ustanawianą przez organizację międzynarodową i akceptowaną przez poszczególne kraje należące do tej organizacji lub z nią współpracujące,
 - c) pieniądzem elektronicznym w rozumieniu ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych,
 - d) instrumentem finansowym w rozumieniu ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi,
 - e) wekslem lub czekiem– oraz jest wymienialne w obrocie gospodarczym na prawne środki płatnicze i akceptowane jako środek wymiany, a także może być elektronicznie przechowywane lub przeniesione albo może być przedmiotem handlu elektronicznego;
 - 27) wartościach majątkowych – rozumie się przez to prawa majątkowe lub inne mienie ruchome lub nieruchomości, środki płatnicze, instrumenty finansowe

w rozumieniu ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi, inne papiery wartościowe, wartości dewizowe oraz waluty wirtualne;
28) wstrzymaniu transakcji – rozumie się przez to czasowe ograniczenie korzystania i dysponowania wartościami majątkowymi polegające na uniemożliwieniu przeprowadzenia przez instytucję obowiązaną określonej transakcji lub większej liczby określonych transakcji.

Komentowany artykuł zawiera katalog instytucji obowiązanych, a także definicje kluczowych pojęć, co pozwala na jednolite posługiwanie się tymi pojęciami na potrzeby komentowanej ustawy. W art. 2 u.p.p.p. zawarto także odesłania do innych aktów prawnych i regulacji, co pozwala na jednolite stosowanie terminów i określonych instytucji prawnych na gruncie wielu innych regulacji, których dotyczy ustawa o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu.

1. Instytucje obowiązane

W art. 2 ust. 1 u.p.p.p. wyliczono instytucje obowiązane, na które omawiana ustawa nakłada obowiązki. Katalog ten jest zamknięty i nie może być interpretowany rozszerzająco, a dodanie kolejnych podmiotów bądź ich usunięcie można jedynie przeprowadzić w trybie zmiany ustawy²⁸.

Instytucje obowiązane pełnią kluczową funkcję w systemie przeciwdziałania praniu pieniędzy, ponieważ za ich pośrednictwem właściwe organy monitorują przepływ środków na rynku. W tym zakresie głównym zadaniem instytucji obowiązanych jest zidentyfikowanie brudnych pieniędzy. W związku z tym, aby katalog ten wypełniał swoje funkcje, państwo musi na bieżąco go aktualizować. Tendencja jest taka, że gdy dany rodzaj podmiotów zostaje wciągnięty na listę instytucji obowiązanych, wówczas przestępcy próbują ominąć obowiązujące przepisy i legalizują swoje dochody za pośrednictwem innych podmiotów, które nie są objęte tymi regulacjami. Cechą wspólną wszystkich instytucji obowiązanych jest to, że prowadzona przez nie działalność wiąże się z przepływem dużych wartości majątkowych.

Wobec występowania wspólnych cech instytucji obowiązanych w literaturze przedmiotu analizowano możliwość stworzenia wspólnej kategorii, na podstawie której włączano by podmioty do systemu przeciwdziałania praniu pieniędzy na podstawie kryterium udziału w obrocie finansowym²⁹. W tym względzie należy wskazać, że A. Damasiewicz, że kryterium uczestnictwa w obrocie finansowym jest zbyt szerokie, gdyż można je interpretować na różne sposoby – czy chodzi o bezpośrednie

²⁸ M. Hara, R. Kierzyńska, P. Kołodziejcki, *Ustawa o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu. Komentarz*, LEX 2013, art. 2, pkt 1.

²⁹ A. Damasiewicz, *Przeciwdziałanie praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu. Komentarz*, LEX 2010, art. 2, pkt 1 i 3.

Prawo obrotu pieniężnego to komentarz do trzech ustaw: o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, o Narodowym Banku Polskim i Prawa dewizowego.

Publikacja omawia m.in. zasady kreacji pieniądza przez bank centralny, istotę prawnego środka płatniczego jako instrumentu służącego do umarzania zobowiązań, rozróżnienie pojęć takich, jak: znak pieniężny i jednostka pieniężna oraz obrót gotówkowy i bezgotówkowy, reguły transgranicznego transferu wartości dewizowych czy przeciwdziałanie praniu pieniędzy. To unikalne opracowanie pomaga przy wykładni reguł odnoszących się do obrotu pieniądzem w polskim porządku prawnym.

Autorami są wybitni teoretycy i praktycy prawa afiliowani przy wiodących polskich wydziałach prawa albo wykonujący różne regulowane zawody prawnicze. Są to uznani eksperci w swoich obszarach specjalizacyjnych, mający bogatą praktykę prawniczą lub rozległą wiedzę naukową.

Publikacja pomoże w codziennej praktyce adwokatom, radcom prawnym, sędziom, prokuratorom, zainteresuje także przedsiębiorców działających w obszarze handlu zagranicznego i ekonomistów pracujących w instytucjach finansowych i bankowości.

Agnieszka Mikos-Sitek – doktor nauk prawnych, adiunkt w Katedrze Prawa Finansowego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.

Artur Nowak-Far – profesor doktor habilitowany, Kolegium Gospodarki Światowej Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, adwokat.

Piotr Zapadka – profesor UKSW doktor habilitowany, kierownik Katedry Prawa Finansowego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, adwokat.

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA: +48 801 044 545
ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUPER.PL
WWW.PROFINFO.PL

Kup e-book i czytaj
w aplikacji Smarteca